

PARAKLİT

(bk. FARAKLİT).

PARAPSİKOLOJİ

Bazı insanlarda gözlenen normal dışı yetenek ve davranışları inceleyen bilim dalı (bk. HÂRİKULÂDE).

PAREJA CASAÑAS,**Padre Félix María**

(1890-1983)

İspanyol şarkiyatçısı.

Barcelona'da (Barcelona) doğdu. Barcelona Üniversitesi'nde felsefe ve edebiyat dalındaki lisans eğitimini tamamladıktan sonra (1915) kendini geliştirme arzusuyla yirmi yıl daha öğrenimini sürdürdü. Önce İspanya'nın çeşitli şehirlerinde, ayrıca Roma'da özellikle İslâm felsefesi ve edebiyatı üzerinde derinleşmesinin ardından İngiltere'de Saint Beonus Cizvit Koleji'nde ilâhiyat okuyarak rahip oldu. 1930-1934 yılları arasında Cambridge Üniversitesi'nde Doğu dilleri konusunda yüksek lisans derecesi aldı. 1935'te Madrid Complutense Üniversitesi'nde M. Asin Palacios'un yönetiminde şarkiyat doktorası yaptı. Bu süre içerisinde klasik Batı ve Doğu dilleri yanında modern dilleri de öğrendi. Ardından Hindistan'a giderek İspanya'da iç savaşın yaşandığı dönemde (1935-1939) Bombay Üniversitesi'ne bağlı Saint Xavier Koleji'nde Latince, Sanskritçe, Arapça, Farsça ve İslâmiyat dersleri verdi. 1939-1956 yıllarında Franko rejiminin en baskıcı devrinde Roma'daki Pontificia Gregoriana Üniversitesi'nde İslâmî ilimler okuttu. 1956'da İspanya'ya döndü ve Madrid Complutense Üniversitesi'nde ders vermeye başladı. Arap ve İslâm Araştırmaları Dâimî Kongre-

si, Avrupa Arap ve İslâm Araştırmacıları Birliği, İspanyol-Arap Kültür Enstitüsü gibi kuruluşların yönetici kadrosunda yer aldı. 1965 yılında İspanya Oryantalistler Birliği'ni kurarak ülkesinde şarkiyat araştırmacılarının örgütlenmesini sağladı. Çeşitli üniversite ve bilimsel kuruluşlar tarafından şeref doktorası ve madalyalarıyla ödüllendirilen Pareja için 80. doğum yıl dönümü vesilesiyle bir armağan kitabı yayımlandı (*Destaca Orientalia Hispanica. Sive studia F. M. Pareja octogenario* [ed. J. M. Barral], Leiden 1974).

Eserleri. 1. *El Libro del Ajedrez, de sus problemas y sutilezas* (Madrid 1935). Doktora tezi olup British Museum'da bulunan *Kitâbü's-Şaîrânc* adlı Arapça bir yazmanın (MS. Arab, Add., nr. 7515 [Rich]) tenkitli neşri ve İspanyolca'ya tercümesidir. 2. *Islamologia* (Roma 1951). Roma Pontificia Gregoriana Üniversitesi'nde hocalık yaptığı sırada A. Bausani ve L. Hertling'in katkılarıyla İtalyanca olarak yazılan eser, daha sonra E. Terés'in ilâvesiyle İspanyolca (Madrid 1952-1954) ve Th. Bois'in ilâvesiyle Fransızca da (Beyrouth 1957-1963) yayımlanmıştır. Pareja'nın en hacimli ve en önemli kitabı olup İslâm dünyası ve tarihi hakkında ansiklopedik bilgiler içermektedir. Girişten sonra dört ana bölümden meydana gelen eserin girişinde İslâm araştırmalarının genel sorunları, kütüphaneler, kaynaklar ve kronoloji meseleleri ele alınmakta, İslâm ülkeleri hakkında coğrafi ve istatistiksel bilgiler verilmektedir. Diğer bölümlerde Hz. Peygamber'den itibaren İslâm tarihi, kurumları, edebiyatları, bilim ve sanatları gibi konular incelenmektedir. Kitapta yer alan bilgiler kısa ve ansiklopedik olmakla birlikte eser bütün İslâm ülkelerini kapsamı bakımından önemli bir kaynak niteliği taşımaktadır. Özellikle bölümlerin sonunda yer alan bibliyografya son derece yararlıdır. 3. *La religiosidad musulmana* (Madrid 1975). Müslümanlığı her yönüyle tanıtan bilimsel-popüler bir kitaptır.

Başlıca Makaleleri: "La fase arabe del juego degli scacchi" (*OM*, XXXIII/10 [1953], s. 1-23); "Der Islam heute" (*Stimmen der Zeit*, sy. 155 [1954], s. 128-138); "L'evoluzione politica dell'Indonesia" (*OM*, XXXV/12 [1955], s. 553-577; XXXVI/1 [1956], s. 1-15); "Un relato morisco sobre la vida de Jesús y María" (*Estudios Eclesiásticos*, sy. 34 [1960], s. 869-871); "La espiritualidad musulmana" (*Historia de la espiritualidad* [ed. J. Flors], Barcelona 1969, IV, 77-198); "Society and Politics" (*Religion in the Middle East* [ed. A. J. Arberry], London 1969, II/2,

s. 459-544; eserlerinin tam listesi için bk. *Miscelánea*, XXXII-XXXIII [1983-1984], s. 323-324).

BİBLİYOGRAFYA :

Yahyâ Murâd, *Mu'cemü esmâ'i'l-müsteşrikin*, Beyrut 1425/2004, s. 536; B. Lewis, "Islamologia", *BSOAS*, XIX/2 (1957), s. 384-385; M. Marín, "Félix María Pareja, S. J. (1890-1983)", *Awraq*, V-VI, Madrid 1982-83, s. 301; F. Valderrama Martínez, "Félix María Pareja, S. J.", *al-Qantara*, IV, Madrid 1983, s. 459-462; "P. Félix M. Pareja Casanas S. J. (1890-1983)", *Miscelánea de estudios arabes y Hebraicos*, XXXII-XXXIII, Granada 1983-84, s. 321-324; J. D. Latham, "Rev'd Dr. Félix M. Pareja, S. J. (1890-1983)", *BSMES*, XI/1 (1984), s. 107-108; J. van Ess, "Félix M. Pareja, S. J. (1890-1983)", *ZDMG*, CXXXV (1985), s. 13-15; P. Fernandez, "El Islamólogo Félix María Pareja y la Mild Sumatra Cigars", *al-Qantara*, XIII/2 (1992), s. 395-400.

KEMAL ÇİÇEK

PARET, Rudi

(1901-1983)

Kur'ân-ı Kerim araştırmalarıyla tanınan Alman şarkiyatçısı.

Freudenstadt yakınlarında doğdu; bir Protestan papazının oğludur. Tübingen Üniversitesi'nde teoloji, Semitistik ve İslâmiyat okudu. *Sirat Saif ibn Dhî Jazan. Ein arabischer Volksroman* (Hannover 1924) adlı teziyle doktor, hemen arkasından bir süre için araştırmaya yapmak üzere gittiği Mısır'dan döndükten sonra *Die Ritter-Roman von 'Umar an-Nu'mân und seine Stellung zur Sammlung von Tausend und eine Nacht. Ein Beitrag zur arabischen Literaturgeschichte* (Tübingen 1927) adlı teziyle doçent oldu. 1930 yılından profesörlüğe yükseltildiği 1939 yılına kadar Heidelberg Üniversitesi'nde Arap edebiyatı dersleri verdi. 1940'ta Bonn Üniversitesi Şarkiyat Kürsüsü'nde Semitistik ve İslâmiyat okutmaya başladı. 1941'de askere alındı; önce Fransa, ardından Kuzey Afrika cephesinde tercüman olarak görev yaptı. 1943-1946 yıllarında Amerikalılar'ın elinde esir kaldı. Esaret dönüşü Bonn Üniversitesi'ndeki hocalığına tekrar başladı. 1951'de Tübingen Üniversitesi'nde hocası Enno Littmann'ın yerine Semitistik ve İslâmiyat profesörlüğüne getirildi. 1968'de emekliye ayrıldı. 31 Ocak 1983'te Tübingen'de öldü.

İlmî bakımdan en verimli yıllarını oluşturan 1951-1968 arasında araştırmalarını daha çok İslâmiyet'in başlangıç dönemi ve özellikle Kur'ân üzerinde yoğunlaştıran Paret uzun yıllar tefsir çalışmış ve ünlü Kur'ân meâliyle (*Der Koran. Übersetzung*, Stutt-

Padre Félix
María Pareja
Casañas

gart 1966) Kur'an tefsiri ve kelimeler indeksini (*Der Koran. Kommentar und Konkordanz*, Stuttgart 1971) hazırlamıştır. Ayrıca Kur'an'ı çok değişik açılardan ele alan birçok araştırma ve inceleme kale almış, bu çalışmalarını âlimlerce takdirle karşılanmıştır. Paret'in yukarıda sayılanlardan başka çeşitli kitapları, ortak eser ve dergilerde yayımlanmış çok sayıda makale ve ansiklopedi maddesi bulunmaktadır. Bazı kitapları birçok defa basılmış, makalelerinin tamamı ölümünden sonra Josef van Ess tarafından toplu tıpkıbasım halinde neşredilmiştir. Başlıca eserleri şunlardır: *Die Geschichte des Islams im Spiegel der arabischen Volksliteratur* (Tübingen 1927), *Früharabische Liebesgeschichten* (Bern 1927), *Die legendäre Maghāzi-Literatur, arabische Dichtungen über müslimische Kriegszüge zu Mohammeds Zeit* (Tübingen 1930), *Zur Frauenfrage in der arabisch-islamischen Welt* (Stuttgart-Berlin 1934), *Der Islam und das griechische Bildungsgut* (Tübingen 1950), *Grenzen der Koranforschung* (Stuttgart 1950), *Mohammed und der Koran* (Stuttgart 1957), *Symbolik des Islam* (Stuttgart 1958), *Arabistik und Islamkunde an deutschen Universitäten. Deutsche Orientalisten seit Theodor Nöldeke* (Wiesbaden 1966, İng. *Study of Arabic and Islam at German Universities. German Orientalists since Theodor Nöldeke*, Wiesbaden 1968). Paret ayrıca bazı ortak eserlerin editörlüğünü yapmıştır. Bunlardan biri Anton Schall ile birlikte hazırladığı *Ein Jahrhundert Orientalistik Lebensbilder aus der Feder von Enno Littmann und Verzeichnis seiner Schriften* adlı eserdir (Wiesbaden 1955). Özellikle *Der Koran* (Darmstadt 1975), içindeki makalelerden on tanesini bizzat yazmış olmasından dolayı kendi eseri sayılabilecek derecede onun emeğinin ürünüdür.

Makalelerinden bazıları: "Der Islam und die Araber bis gegen Ende des Mittelalters" (*Die Neue Propyläen-Weltgeschichte* [ed. Willy Andreas], Berlin 1940, II, 543-576); "Die Lücke in der Überlieferung über den Urislam" (*Westöstliche Abhandlungen. Rudolf, Tschudi zum siebzigsten Geburtstag*, Wiesbaden 1954, s. 147-153); "Die geistige Situation in der heutigen Welt des Islams" (*Islam und Abendland*, Olten 1960, s. 167-181); "Die arabische Literatur" (*Die Literaturen der Welt*, Zürich 1964, s. 61-83); "Islam und Christentum" (*Die Welt des Islam und die Gegenwart*, Stuttgart 1961, s. 193-206, aynı inceleme Karachi'de 1964'te İngilizce yayımlanmıştır); "Ent-

wicklungsphasen und Metamorphosen in der Geschichte des Islam" (*Festschrift H. A. R. Gibb*, Leiden 1965, s. 525-537); "Textbelege zum islamischen Bilderverbot" (*Festschrift H. Schrader*, Stuttgart 1967, s. 36-48); "Das islamische Bilderverbot und die Schi'a" (*Festschrift W. Caspel*, Leiden 1968, s. 224-232); "Der Islam", *Theologie und Religionswissenschaft* ([ed. U. Mann], Darmstadt 1973, s. 144-161); "Das Geschichtsbild Mohammeds" (*Die Welt als Geschichte*, Stuttgart 1951, s. 214-224); "Das islamische Weltreich" (*Historische Zeitschrift*, München 1959, s. 521-539); "Der Koran als Geschichtsquelle" (*Der Islam*, 1961, s. 24-42).

BİBLİYOGRAFYA :

R. Paret, *Schriften zum Islam: Volksroman, Frauenfrage, Bilderverbot* (ed. J. van Ess), Stuttgart 1981, s. 17-70; J. D. Pearson, *Oriental and Asian Bibliography*, London 1966, s. 23; C. J. Adams, "Islamic Religious Tradition", *The Study of the Middle East* (ed. L. Binder), New York-London 1976, s. 63-64; *Deutsche Orientalistik am Beispiel Tübingens: Arabistische und Islamkundliche Studien*, Tübingen 1974, s. 130-134; *Bibliographie der Deutschsprachigen Arabistik und Islamkunde* (ed. Fuat Sezgin), Frankfurt 1993, XVI, 398-404; W. A. Graham, "In Memoriam Rudi Paret (1901-1983)", *MW*, LXXIII/2 (1983), s. 133-141; J. van Ess, "Rudi Paret (1901-1983)", *Isl.*, LXI/1 (1984), s. 1-7; W. W. Müller, "Rudi Paret (1901-1983)", *ZDMG*, CXXXVI/1 (1986), s. 1-7.

TURGUT AKPINAR

PARİS ANTLAŞMASI

Kırım savaşını sona erdiren antlaşma
(30 Mart 1856).

1774 Küçük Kaynarca Antlaşması'ndan beri Osmanlı Devleti ve 1815 Viyana Kongresi'nden itibaren Avrupa üzerinde üstün bir konuma sahip olan Rusya'nın bu durumuna son veren, 1853 Ekiminde başlayan ve gelecekteki savaşların hangi boyutlarda nasıl bir teknolojiyle yürütüleceğinin ilk örneklerini veren (telgraf, askerî amaçlı demiryolları, buharlı ve zırlı gemiler, on binlerce asker ve muazzam miktardaki mühimmat ve malzemenin binlerce kilometre uzaklıklardan taşınması), Baltık ve Pasifik'teki Rus limanlarının topa tutulması ve blokaj altına alınması sebebiyle yalnızca ana savaş bölgesiyle tanımlanmayacak ölçüde genişlik kazanan Kırım savaşını nihayete erdiren Paris Antlaşması sadece Osmanlı tarihi açısından değil Avrupa'daki siyasî gelişmeler açısından da büyük önem taşır.

Kısa zamanda bir Avrupa meselesi olarak büyüyecek olan anlaşmazlık "kutsal

yerler" meselesi olarak gündeme geldi ve Çar I. Nikola tarafından 1853'te İstanbul'a gönderilen fevkalâde elçi Prens Aleksandr Menşikov'un açık talepleri neticesinde, Rusya'nın başlangıçta gizlediği ancak kısa bir müddet sonra açıkça dile getirdiği esas hedefinin, Osmanlı Devleti'nde yaşayan 10 milyon kadar Ortodoks halkın himaye hakkının devletler arası hukukta bağlayıcılığı olan resmî bir senetle onaylanmış olarak kendisine verilmesi olduğu ortaya çıktı. Hıristiyan halkın istismar edilen konumu Rusya ile, Katolikler'in hakkını koruma iddiasıyla Şark'ta sahip olduğu nüfuzu, özellikle III. Napolyon'un imparator seçilmesinde kendisini destekleyen Katolik kilisesine mukabele etmek zorunda olması gibi içteki siyasî sebeplerden ötürü daha da genişletmek isteyen Fransa arasında büyük bir rekabet başladı. Hıristiyan halkın mevcut imtiyazlarının tekrar tanımlanarak teyidi Rusya'yı tatmin etmediğinden ve bunların himaye hakkı talebinin de reddedilmesinden ötürü mesele kısa zamanda iki devleti savaşın eşiğine getirdi. Fransa ve İngiltere'nin Osmanlı Devleti'nin yanında yer alması pek çok sebeple izah edilebilecek bir husus olmakla beraber genelde, Avrupa'nın Napolyon hâkimiyetinden kurtarılmasında başlıca etken olan ve Avrupa'da üstünlük oluşturup hâkimiyet kuran Rusya'nın bertaraf edilmek istenmesinin önemli rol oynadığı, Şark'ta başlayan çekişmenin bunun için bir fırsat olarak görüldüğü ve özellikle İngiltere'nin İstanbul'daki kıdemli elçisi Stradford de Redcliffe tarafından savaşa varacak derecelerde istismar edildiği açıktır. 4 Ekim 1853'te Osmanlı Devleti'nin, 27 ve 28 Mart 1854'te İngiltere ve Fransa'nın Rusya'ya savaş ilânı gerçekleştirdiğinde 1856 senesine kadar sürecek büyük bir Avrupa savaşına girilmiş olduğuna başlangıçta herhalde pek ihtimal verilmemiştir.

24-28 Temmuz 1855'te Viyana'da, savaşta fiilen katılmamış olmakla beraber askerî tehdidiyle Rusya'yı savaşın başında işgal ettiği Memleketeyn'i tahliye etmek mecburiyetinde bırakan Avusturya'nın Hariciye nâzırı Kont Boul'un başkanlığında İngiltere, Fransa ve Prusya elçilerinin iştirakiyle yapılan toplantıda barışın şu dört madde esas alınmak üzere yapılacağı ilke olarak benimsendi: 1. Memleketeyn üzerindeki Rus himaye hakkına son verilmesi ve Osmanlı Devleti'nin tanımış olduğu imtiyazların Avrupa ortak garantisine dönüşürülmesi. 2. Tuna nehrinde seyrüseferin serbestisi. 3. Karadeniz'in tarafsız ve silâhsız bir hale getirilmesi. 4. Osmanlı Devleti'nde